

Ktož jsú boží bojovníci, Hádání Prahy s Kutnou Horou

Zopakujme si ...

Otázky k diskusi na úvod:

1. Promluvte o tom, co jste si zapamatovali o životě a díle mistra Jana Husa.

Jan Hus na hranici, iluminace Janíčka Zmílelého z Písku v Jenském kodexu

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

(www.wikipedia.cz)

2. Víte, kde se konkrétně v Praze nachází tento památník Jana Husa?

(www.wikipedia.cz)

Literárněhistorický kontext

Zopakujme si ...

Literatura doby husitské

poč. 15. století – 70. léta 15. století

Přečtěte si:

Od počátku 15. století se myšlenky o rozporu mezi křesťanskou teorií a církevní praxí a o nutnosti společenské reformy dostávají k nejširšímu okruhu posluchačů prostřednictvím Husových kázání.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Čechy s výjimkou katolických pánů **vypovídají poslušnost** jak **moci církevní** (vlastní pojetí náboženství v programu čtyř pražských artikulů), tak **moci světské** nepřiznáním následnického práva na trůn Zikmundovi (bratr Václava IV.), jemuž byla přičítána spoluodpovědnost za Husovu smrt.

Literatura

Písemnictví odpovídá době společenského napětí. Chybí prostor pro vznik zábavných a umělecky složitých textů. Do popředí se dostávají žánry publicistické – **agitace, apologetika (obrana) a polemika**. Čeština proniká do bohoslužby, literatura přímo reaguje na aktuální společenské problémy.

Celou etapu rozdělujeme **do dvou období**:

- **Literatura období vzniku husitství a husitských bojů**
(poč. 15. století – 30. léta 15. století)
- **Doznívání husitství**
(30. – 70. léta 15. století)

(Literatura I, Výklad, Scientia 2003)

Soustředíme se nyní na etapu první:

Literatura období vzniku husitství a husitských bojů

Zapište si na základě výkladové pasáže základní informace do sešitu:

V této době dominuje mezi žánry **kázání**. Poté se v souvislosti s názorovými rozdíly mezi husitským a protihusitským táborem rozvíjí **píseň a satirická tvorba**. Agitační a apologetickou funkci plní především **manifesty**. Prostřednictvím uvedených žánrů se dostává literatura k nejširším vrstvám obyvatel.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Nejvýznamnější osobností této doby je **mistr Jan Hus (1371-1415)**, viz DUM III/2-CJ1/2.6/De. Jeho mučednická smrt vyvolala v českém prostředí řadu bouřlivých reakcí.

Rozvoj písňové tvorby doprovází zejména dramatické události v prvních třiceti letech 15. století. Z období husitských válek je nejznámější táborská píseň **Któż jsou boží bojovníci**. Situaci 20. let odrážejí texty tak zvaného Budyšínského rukopisu (rkp. pol. 15. stol.). V žánru alegorického sporu je napsané veršované **Hádání Prahy s Kutnou Horou** (vznik 1420).

(Literatura I, Výklad, Scientia 2003)

Któż jsou boží bojovníci

(kolem roku 1420)

Tato píseň představuje jeden z **nejznámějších chorálů husitské doby**, kterému je připisována funkce jakési **hymny husitského hnutí**. Byla zpívána početným kolektivem, který měla posílit.

Husitská píseň **Któż jsou boží bojovníci** **vyjadřuje přesvědčení, že husitská pravda je pravda boží**.

Její **vznik** a **autorství** nebylo zcela jasně vysvětleno. Až v 19. století, kdy byl objeven **tzv. Jistebnický kancionál**, ve kterém je tato píseň zařazena, se začalo vycházet z autorství kněze **Jana Čapka z Klatov**. Jistebnický kancionál je nazván podle místa nalezení – Jistebnice na Táborsku – a představuje nejúplnější soubor husitské písňové tvorby.

Pojem kancionál (z lat. cantio)

= zpěvník, ve starší literatuře zpravidla soubor duchovních zpěvů, které také plnil funkci lyrické poezie.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Husitský chorál Ktőž jsou boží
bojovníci

(www.wikipedia.cz)

Poslechněte si tuto píseň a přečtěte si její text:

<http://www.youtube.com/watch?v=elskCac9wSI>

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ktož jsú boží bojovníci
a zákona jeho,
prostež od Boha pomoci
a dúfajte v něho,
že konečně vždycky s ním svítězíte.

Kristusť vám za škody stojí,
stokrát viac sľubuje,
pakli kto proň život složí,
věčný mieti bude;
blaze každému, ktož na pravdě sende.
Tenť pán velíť se nebáti
záhubcí tělesných,
velíť i život složiti
pro lásku svých bližních.

blaze tomu, kdo zemře za pravdu

těch, kteří hubí tělo

Protož střelci, kopiníci
řádu rytieřského,
sudličníci a cepníci
lidu rozličného,
pomnětež všichni na pána štědrého!

bojovníci s kopím

Nepřátel se nelekajte,
na množstvie nehľadte,
pána svého v srdci mějte,
proň a s ním bojujte
a před nepřátely neutiekajte!

Dávno Čechové říkali
a příslovie měli,
že podlé dobrého pána
dobrá jiezda bývá.

pod vedením

Vy pakosti a drabanti,
na duše pomněte,
pro lakomstvie a lúpeže

neozbrojený lid, který provázel vojsko

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

životův netraťte
a na kořistech se nezastavujte!

Heslo všichni pamatujte,
kteréž vám vydáno,
svých hauptmanův pozorujte,
retuj druh druhého,
hledič a drž se každý šiku svého!

**ochraňuj
drž příkazů velitelů**

A s tím vesele křikněte
řkúć: Na ně, hr na ně!
Bran svú rukama chutnajte,
Bóh pán náš, křikněte!

zbraň přitiskněte

- *Jaké myšlenky a rady bojovníkům obsahovala tato píseň, pokud jde o kázeň, vztah mezi spolubojovníky? Vyjádřete se ke každé sloce.*
- *Proč ji můžeme považovat za hymnu husitského hnutí?*
- *V jakém slova smyslu měla posílit kolektiv, kterým byla zpívána? K čemu všeobecně slouží národní hymny?*
- *V jakém kancionálu byla tato píseň zachována? Podle čeho byl nazván?*
- *Definujte vlastními slovy pojem kancionál.*

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRAČEŇ

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Hádání Prahy s Kutnou Horou

(vznik 1420)

Zapište si na základě výkladové pasáže základní informace do sešitu:

Situaci 20. let odrážejí texty zařazené do tzv. **Budyšínského rukopisu**, sepsaného roku 1420. Je to **sborník veršovaných i prozaických skladeb** orientovaných **proti Zikmundovi Lucemburskému**. Název je odvozen podle místa nálezu – německého města Budyšín.

Autorství rukopisu bývá často neprávem přisuzováno Vavřinci z Březové.

Veršované **Hádání Prahy s Kutnou Horou**, které bylo zařazeno do Budyšínského rukopisu, je napsáno ve **formě alegorického sporu**, v němž se dvě znepřátelené strany dostávají do hádky o svou pravdu. Vystupují zde dvě personifikované účastnice sporu husitská Praha a katolická Kutná Hora.

O tom, jak tento spor dopadl, se dočtete v následujících ukázkách:

Výňatky z textu

Přečtěte si následující ukázky a odpovězte na otázky následující za textem:

(1) Úvod

Toto písmo jest popsáno,
když jest bylo počítáno
po úrodu Krista Pána,
jemuž buď čest vždycky dána,
čtrnáctě set a dvadceť,
když pražský, chtě ctně mieti,
Vyšehrad jest oblehl mocí
A tak ležal ve dne v noci
před tím snažně Vyšehradem,

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRAČEŇ

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

jehož dobyl pravým hladem
v sedmi nemál tak nedělech,
v nichžto, když já v tůhách seděch,
složil sem to krátké čtenie,
dobrým lidem utěšenie.

- Najděte v textu informaci o tom, *kdy tato literární památka vznikla.*
- Zjistěte v souvislosti s touto datací, k jaké *bitvě* došlo? Kdo v ní s kým bojoval?
- Do jaké role se stylizuje *vypravěč*? Co o sobě píše?

(2) 2. kapitola

V této kapitule Praha porokuje (*kárá*) Hoře z jejich nevděčností, kteréž okazuje jí rozličně proti jejímu mnohému dobrodění:

Vzemši sobě rok určený,
hádala se Praha s Horú
před ctným sborem všeho tvorú,
při němž Kristus Pán sedieše,
právě činy vše súdieše.
Praha stáše na pravici,
Hora v kútě na levici.
Praha slušné, ctné postavy,
žena krásná bez ohavy,
jasných očí, múdré řeči,
v zlatohlavě ctně se rdieci.
Hora, ženka pohrbilá,
k zemi hlediec a blíkavá,
šeplic řeči ulyzavú,
otmlúváše, vrtlíc hlavú,
jenž mějieše i v té době
kuklík s kytlí sšit na sobě.

vzavši stanovený den k jednání

spravedlivě soudil

bez poskvrny

šišlajíc

haviřskou kuklu sešitou s halenou

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Zamyslete se nad **alegorií** tohoto textu. Které město symbolizuje husitství a které znázorňuje Zikmundovu stranu?
- **Popište dvě personifikované postavy** – účastnice alegorického sporu.
- Ke které z nich vyjadřuje **autor své sympatie**?

(3) 11. kapitola

V této kapitule porokuje Praze Hora, že otjímá mnichóm a kněžší sbožie i platy (*majetek a důchody*), i die.

(4) 12. Kapitola

V této kapitule Praha k tomu zvěhlasně (*moudře*) odpovídá.

Bohatěť pak rádi zovú,
aby jedli kvasně spolu,
potom sbožie svá jim dali,
v jich sě bratstvo tak vepsali,
pak sě u nich pochovali,
jim sě s sbožím tak dostali.

To-li jest to zákon svatý,
móžeš sama znamenati.
Nenieť svatý, jest proklatý,
na tom móžeš to poznati.

zvou
aby spolu hodovali
aby svůj majetek
upsali jejich řádu
dali se u nich pohřbít

- Které **výhrady proti husitům** mají jejich odpůrci?
- Vyjádřete **základní myšlenku husitského tábora**. Najdete souvislost s Husovými Knížkami o svatokupectví?

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

(5) 29. Kapitola

V této kapitule Pan Kristus treskce (*kárá*) Prahu z některých nedostatků, i Horu, a velí jim polepšiti, obak (*jinak však*) chtě mstíti (*trestati*), atd.

Chtieše Hora viac mluviti,
súdce káza všem mlčeti.
Praze pře jejie pochváli
řka: „(...)“
Musiliť by králi, páni,
k tobě zřieti, věz to, Praho,
byloť by tvé jméno draho
všemu světu bez proměny.
Ale máš zlé mnohé syny,
ještoť pravdy málo dbají,
ziskuť v pravdě zle hledají
tělesného v mém zákoně,
v němžto usty jedno stojie.
Tiť již pro mě nepracují,
ziskemť práci nahrazují,
mú se pravdú zastěrují,
kořistí nad mě zle milují.
Nenieť v nich žádné lítosti,
tepúť, lúpie bez milosti. (...)“

**chtěla
přikázal
pochválil**

vyznávají jen slovy

zastírají

slitování

Pak, vzhled přísně Pán na Horu,
vece tudiež všemu sboru:
„Vizte této hřiešné ženy,
jenž zlost páše bez proměny,
pýchu, smilstvie i lakomstvie,
ukrutenstvi i kofěrstvie,
jenž mój zákon zjevně tupí

hru v kostky

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

a mé věrné lítě hubí,
jsuc poslušno sboru zlého,
zúfalého Kostnického,
jenž se lživě směl nazvati
a řka: „Ját jsem sbor ten svatý
Duchem Božím i sebraný,
v svých otsudciech ovšem pravý!“
(...)

nešlechtného

spravedlivý

Když ten porok uslyšeta,
obě sú tu zamútišta.
Pak se obě pokloništa
do svých bydlíšť se vrátišta,
súdcu svému děkujíce
jeho řeč přežívajíce.
A když bieše po tom súdě,
jidech domóv a neblúdě.

**zarmoutily
poklonily se
vrátily se**

rozebírajíce

šel jsem domů bez bloudění (bez pochybností)

- Na základě závěrečné ukázky sdělte, jak tento **spor skončil**. Ke komu se **Ježíš Kristus přiklání**? Poukazuje ale i na některá negativa vítězné strany?
- Popište, jaký **postoj zaujímá autor**?

Hádání Prahy s Kutnou Horou je tedy svým žánrem alegorický **spor**.

Spor (hádání)

= jeden z častých žánrů starší literatury (středověké). Využívá mnohdy alegorie. Předmětem sporu jsou přednosti či nedostatky jeho účastníků – reálných nebo alegorických postav.

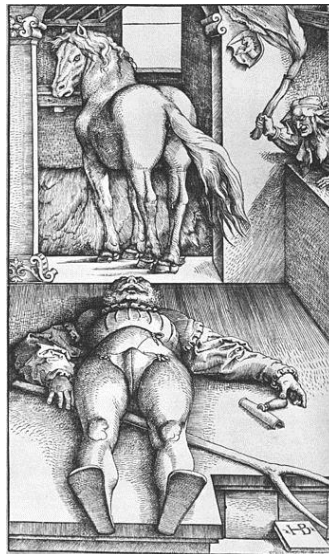
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Se kterými dvěma významnými památkami tohoto žánru jsme se již v průběhu studia seznámili?

Napomůže vám obrázek a ukázka z textu:

a) *Jáť jsem Tkadlec učeným řádem, bez dříví, bez rámu a bez železa tkáti umím. Člunek můj, jímžto osnuji, jest z ptačí vlny; příze má z rozličných zvířat oděvu jest. Rosa, jež roli mou skropuje, není obecná voda, ani sama o sobě, ale jest s obecnou vodou smíšena, jížto v svou potřebu jednak nahoru, jednak dolů i sem i tam krůpěj podávám. (...)*

b) Viz obrázek níže:

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Na závěr:

Otázky k autoevaluaci:

Pracuje ve dvojicích. Poté své názory prezentujte ve skupině:

1. V jakém století se rozvíjí *husitská literatura*? Popište společensko-politickou situaci v Čechách.
2. Vysvětlete následující termíny:
parodie kancionál chorál alegorický spor agitace
3. Uvedte, co jste si zapamatovali o nejznámějším husitském chorálu *Ktož jsú boží bojovníci*.
4. Co víte o *Jistebnickém kancionálu*?
5. Promluvte o textech *Budyšínského rukopisu*.
6. Jak skončil *alegorický spor Hádání Prahy s Kutnou Horou*? Jak chápete pojem *personifikovaná postava*?